

сами о собі ■
сами о себе ■
самі про себе ■
самі пра сябе ■

samiosobie

місячнік сапэчна кўльтуралны /179/ паўдзіернік 2023

Сядзяць злева:
Жэня Мартынюк
Юрка Буйнюк
Васіль Петручук
Віктар Швед.
Стаяць злева:
Уладзімір Саўчук
Юрка Баена
Галіна Тварановіч
Віктар Стахвюк
Ян Чыквін
Георгій Валкавыцкі
Міхась Андрасюк.

«Белавежы» 65 гадоў

Каб не прапала слова! – пісаў у «Вірах – нататках рэдактара» Георгій Валкавыцкі – заснавальнік нашага тыднёвіка і арганізатар нашага літаратурнага руху. – «Слова мае аздраўляльную сілу», – казаў наш галоўны – выкшатлцоны літаратар (пасміхаўся, паказваючы дыплом элітнага Літаратурнага інстытута імя Максіма Горкага ў Маскве, што ён па прафесіі адно „літаратурны работнік“) – працуючы ад рання да ночы над тэкстамі іншых і самой эдытарскай тэхнікай – сам сціпла хаваючыся ад псеўданімамі – Ювэ (Юры Валкавыцкі), Юрка Зубрыцкі і іншымі. Не казытала яму „зорная хвароба“ на славу тасць, смяшылі яго розныя меншыя і большыя, што пхаліся на афішу ці экран. „Я жыву так доўга, што ўсё памятаю!“ – смяяўся. Вёў рэдакцыю 32 гады, у складаны час, незалежна, сумленна.

■ Пераглядаем старыя гадавыя падшыўкі „Нівы“. Бачым іх маладымі – перш за ўсё тых, каго так раптам пачаў нам забіраць час. Хто разам з Георгіем – збіральнікам талентаў засяваў нашу ніву. **Валодзя Гайдук, Алена Анішэўская, Сакрат Яновіч, Мікалай Лук’янюк** – з кагорты ніўскіх карэспандэнтаў і народных паэтаў. Патойбаковай ніве таксама трэба дасведчаныя аратыя і сейбіты...

Яўген Вапа, цяперашні галоўны рэдактар «Нівы», з пакалення дзяцей пушчанскіх ніўцаў, казаў пра галоўнага «Зубрыцкага»: Гэ-

та ён стварыў штотыднёвік «Ніва», паказаў, што штотыднёвік можа быць цікавы і карысны. А самае галоўнае – беларускае слова вывёў на шырокую прастору роднай мовы, прыгожага літаратурнага пісьменства.

На старонках грамадска-культурнага штотыднёвіка, турбаванага цэнзурай і сваімі «праведнікамі», з вялікай радасцю ў той час бачыліся перш за ўсё вершы. Патрыятычныя, жартаўлівыя, любёныя чытачамі, і не заўжды імі «ўхваленыя» – сучасна-модэрныя (**Яша Бурш** і за ім маладзейшае пакаленне, пачынаючы

з **Надзеі Артымовіч**). Пасля лірычных спробы пачаткоўцаў у «Парнасіку», якіх творы пераходзяць на Літаратурную старонку, допісы маладога пакалення аўтараў з Беларусі – згуртаваных («Тутэйшыя») і сола з глыбіні.

У нашым грамадска-культурным часопісе ад самага першага (а нават нулявога) нумара заўсёды паяўляўся хоць адзін верш. Трэба было аддаць таксама даніну часу – вось ужо ў нумары з 26 лютага 1956 года самы першы тэкст увогуле надрукаваны ў «Ніве» – гэта верш будучага народнага паэта

Беларусі **Ніла Гілевіча** «Дружба», ды на трэцяй – **Уладзіміра Маякоўскага** ў перакладзе **Петруся Броўкі**, як прыходзілася чытачам «расхінаць Марксавы тамы». Рыхтаваліся ў 1956 годзе да заснавальніцкага з’езду Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Разам з вершамі – партрэты дэлегатаў з’езда. У першым нумары – 4 сакавіка 1956 года маем ужо ў большасці вершаваную старонку гумару і сатыры, улюбёную чытачоў цэлае паўстагоддзя, і верш ужо непалітычны, а лірычны **Максіма Танка** «Спакойнай ночы». Але ёсць на пятай старонцы верш пра I з’езд, які напісаў **Мікалай Матэйчук**: «З Гайнаўкі, Лукі, Гарадка, Белавежы, / з Відава, Катлоў і Семятыч / Адтуль, дзе гучыць беларуская мова / Прыбылі на з’езд дэлегаты...». Гэта пачатак нашай вершаванай публіцыстыкі, якая каментавала радасці, хібы і заганы нашай тут беларускай прысутнасці на Падляшшы і не толькі. У наступным нумары зноў на першай старонцы маем верш **Міколы Засіма** «Дачка Радзімы» і на трэцяй – адразу з прадстаўленнем постаці маладога паэта родам з Крушынян **Петруся Макаля** верш «У выпадку свята». I першы – нашага новага вершаскладальніка – **Уладзіміра Сасіма** – пра «Мароза-ваяку», верш не пра крэпкі мароз, а пра тое, як бюракраты дапусцілі тое, што народ мерзне. А побач гумару і сатыры на апошняй – тады восьмай старонцы – песня з нотамі на словы **Максіма Багдановіча** «Зорка Венера». Друкаваліся часта класічныя сатырычныя тэксты Кандрата Крапівы, як «Жаба ў каляіне»... Не трэба забывацца, што новы нумар рыхтаваўся ў нялёгкіх умовах найменш тры тыдні. Так што прысланыя аўтарамі вершы сваё мусілі адлежаць. Але на кожны допіс у «Ніву» быў адказ ад галоўнага рэдактара, а допісы – і вершы таксама, трымаў ён у спецыяль-

ных сховах, любуючыся асабліва допісамі вершаванымі. Вядома, прыходзілася над імі працаваць, кладучы на лістах заўвагі алоўкам у руках «літаратурнага работніка». А пачалі прыходзіць вершы ад аўтараў, якія хаваліся і пад крыпанімамі, і падпісанья так, што нават калектыўна цяжка было разабрацца, якое прозвішча ў аўтара. Як расчыталі, так і падпісалі, часам стварыўшы вельмі спраўны псеўданім. Гэтак было ў выпадку студэнта Аляксандра, які падпісаўся зігзагамі. У рэдакцыі расчыталі што ён усё такі «Барскі», і застаўся ім на ўсё жыццё будучы прафесар і паэт **Аляксандр Баршчэўскі** родам з Бандароў Міхалоўскай гміны... У сувязі з выданнем першага нумара «Нівы» прыйшло ў рэдак-

цыю шмат вершаў, у якіх аўтары выказвалі сваё задавальненне і шчыра віталі наш тыднёвік. Аж у чацвёртым нумары паказаўся верш «В. Л.». Ці гэта **Вера Леўчук**, паненка з Орлі? Неўзабаве стала яна рэдактаркай, а пасля і жонкай галоўнага, заваражыўшы сэрцы пару іншых калег. «Вітаю першы нумар «Нівы». Як многа ў іх маіх надзей! Чацвёртага сакавіка – дзень нараджэння «Нівы»! А як прыгожа свеціць сонца – То «Ніву» прывітаць вясна прыйшла (...) Мы, беларусы, грамадою / спалучым звонкі голас свой! І за-пяём жа, брат, з Табою / Падзяку партыі за тое, / Што добра нам жывецца, / Што «Ніва» выдаецца! // Ідзі ж Ты, «Ніва», у свет шырокі, / Людзям ад праўдзе гавары! / Ад самай раніцы да змроку / Ты

радзь ім і вучы!»). Падзяка партыі належалася, бо сапраўды ў яе вярхах падумалі і сталі выдаваць газеты нацменшасцей. Вершаў больш, здаецца, Вера не пісала, але засталася ў «Ніве» аж да свайго адыходу на пенсію, але ж музай, вядома, засталася.

А вершы, можна сказаць, запанавалі ў «Ніве» – займаючы пад віньеткай, напісанай прыгожым курсівам (лагатып гэты маем да сёння) амаль цэлыя старонкі – як у 5 нумары – найважнейшыя нашы гімны – **Янкі Купалы** «Спадчына» і **Канстанціі Буйло** «Люблю наш край старонку гэту». А чытачы вывучалі іх на памяць – ці магутны гімн, ці спраўны і вясёлы сатырычны вершык, ці аматарскі твор суседа, які так трапна ацаніў час і людзей. І дагэтуль тыя вершы памятаюць чытачы, пра што я даведалася ў Юшкавым Грудзе, які досыць яшчэ малады чалавек з Ціванюкоў на мой від выпаліў усе штрафы верша пра шкоднасць піцця гарэлкі, надрукаваны ў «Ніве» пару дзясяткаў гадоў таму. І заўсёды пад крамай ці пад злёўняй малака чытачы хвалілі новыя трапныя творы, якія прачыталі ў «Ніве» і дэкламавалі іх з памяці. А дасылалі іх таксама студэнты з Беларусі, для якіх «Ніва» стала роднай на дзесяцігоддзі, пачынаючы ад **Ніла Гілевіча** (які ў той час штудзіраваў і нават жывіў у інтэрнаце з новым набывкам «Нівы» **Мікалаем Гайдуком**, што сціпла падпісваўся «Міка» і прысылаў свае вершы нясмела ад 1957 года). Ішлі ў «Ніву» і друкаваліся на яе старонках творы і наступнага пакалення аўтараў са згуртавання «Тутэйшыя», якія цяпер самі ўжо сталі класікамі.

Прыслаў першы верш Баршчэўскі, Аляксандр, але не той славуты, які толькі пасля яго стаў прысылаць свае неразборлівыя опусы, а яго дваюрадны брат. Таксама з Бандароў. Надрукаваўся ён ужо 8 красавіка 1956 года, у

6 нумары. Даказваючы, наколькі багатая ў таленты багонная зямля Міхалоўская і зарэчанская, калі глядзець з таго боку Нарвы. Дарэчы, гэтае багацце буяе і да гэтай пары, аб чым сведчыць жывы літаратурны рух у Міхалоўскай і Нараўчанскай гмінах, адкуль найбольш паэтаў прысылае свае творы ў сённяшнюю пару. А гэта ўжо спадкаемцы Уладзіміра Гайдуга з Тарнопаля, што каля Семяноўкі. А з Міхалоўскай гміны паявіўся Андрэй Сошка. З Тапалянаў. І ён пад розным псеўданімамі запаланіў усе старонкі «Нівы», а нават стаў яе «штатным паэтам». Ён жа **Вацік Асіповіч**, у акулерах як з донцаў бутэлькі, сатырык і лірык. Мабыць, друкаваўся ён і ў ваеннай «Новай дарозе», а тыя вершы так яму выбілі праз вочы спецслужбы пасля вайны. Стаў ён штатным паэтам – такога не было ні ў Польшчы, ні ва ўсім свеце, каб газета мела свайго паэта, які піша выключна вершы! «Пісаў ён у вершы «Я пяю!» пра «Песню чалавечую, маладую, вечную», пісаў і вершыкі смешныя, але калі запалалі ў Міхалове кнігі пісанья кірыліцай, перастаў быць штатным паэтам і схваўся працаваць у краму. А варты ён не аднаго зборніка. Ён жа і Корань, і аўтар вершыкаў да коміксу пра Агафона Абротку. Пра Першы з'езд у прыпеўках спраўна паведамляў: «Верасок (Рыбінскі) усіх здымаў, Юмо ўсіх нарысаваў, А Хмялеўскі ўсхваляваўся / Ды нічога не сказаў. // Сакратарка ўсё спісала. / Веры Леўчук не было. / Раніцай за матэрыялам / Выехала ў сяло. // Сакратар З'езд адчыняў, / а Галоўны зачыняў. / А я слухаў, прыглядаўся / І ў частушках запісаў». А як прыгожа ён пісаў у вершы «Зямля без мяжы» (святочны нумар 9 ад 29 красавіка 1956 г.): «Распльваюцца межы! Разрастаецца ніва – // Маладая, зялёная, за ўсё даражэй. // Мы працоўныя людзі хочам жыці шчасліва, // Нашы сэрцы злучае Мір-зямля без мяжы». І

штотыдзень паяўляліся вершы Ваціка Асіповіча – «Гармонік іграе», «Скандал у Беластоку» (аўтар як Корань) пра Ігната, які «ехаў у Беласток прадаваць парасяткі», пра «Мацея Скарасея». Але ў «Ніве» знаходзілі сваё месца таксама вершы, між іншым, Змітрака Бядулі, і аўтараў, якія яшчэ або ўжо не друкаваліся ў Беларусі, па розных прычынах, паявіліся пасля таксама тэксты пры нашаніўскую пару, пра аўтараў, якія ў той час у Беларусі замоўчваліся. Таксама Ларысы Геніюш. У «Ніве» пра гэтыя тэмы стаў пісаць **Мацей Канапацкі**, наш татарын, які нядаўна адзначыў свой дзевяностагадовы юбілей...

Усе беларускія дарогі вялі ў «Ніву»! А тэмы сапраўды былі розныя, ад палітычных захапленняў тым, як «нам добра жывецца», да лірыкі, якую вельмі любіў сам абсалютна лірычны галоўны рэдактар, у той час знакаміты адміністратар і сарганізаваны правадыр. Вось **Мікалай Красоўскі** з Бельска (9.06.1956 г.) захапляецца «Месячнай ноччу» – гэты верш змешчаны паміж тэкстамі пра «Усходнеславянскія плямёны», пра арганізацыйныя справы Варшаўскага аддзела БГКТ (**Янка Туронак**) і допісам пра **Кастуся Каліноўскага Міхася Чарота** з Варшавы. А на папярэдняй старонцы – практычны інструктаж як зрабіць вясковую

лазню, допіс пра арганізацыю сельскай гаспадаркі ў пяцігодцы, пра навіны навукі і тэхнікі – між іншым звышмагутныя турбіны ды саборніцтва двух кааператываў на Семятыччыне... «Ніва» вучыла, інфармавала, усведамляла, бавіла і ўзрушала. Была (і ёсць) нашай хатняй газетай. А ў такую хочацца і пісаць, і чытаць тое, што напісалі іншыя. **Сцяпан Луневіч** з Беластока з хваляваннем убачыў надрукаваны свой верш «Адзінокая», мабыць, пра сваю самотную суседку. Тут мушу сказаць, што слова мае моц, аб чым, мабыць, не ведаў яшчэ Сцяпан Луневіч, бо замест жаліцца і шкадаваць адзінокую прыгажуню, прымяніў бы літаратурны метады «першага» Баршчэўскага, які вершамі прывабіў сваю Любу, будучую жонку! Дарэчы, гэта ўдалося і Ваціку Асіповічу, калі гаворка пра каханую. Але нават у лірычным вершы пра лён (аж паўстаронкі – першай! – у 17 нумары) і так канчае: «Змянілася ўсё на свеце, // Піці перастаў Лявонь. / Сёння першы ў павеце / Кантрактуе бабам – лён!» А Мікола Красоўскі – як пасля рассакрэціцца што ён з Кнаразоў у Бельскай гміне (цікава як склаўся ягоны лес!) захапляецца далей «Залатой зямлёй». Дзе ён цяпер? Мабыць, не паявіўся на першым заснавальніцкім сходзе пішучых хлопцаў 8 чэрвеня 1958 г. у рэдакцыі «Нівы». Галоўны сабраў іх там – і спелых, якія дэбютавалі яшчэ да вайны (Антон Васілеўскі – Антось з Лепля), і якіх заспела вайна і друкавацца пачалі ў «Ніве» ў сталыя гады як Віктар Швед, які паказаў свой шлях да беларушчыны аж у 1957 г. вершам «Я беларус», і маладзенькія – якія бельскі ліэіст Янка Чыквін, і сціплы рэдактар-перакладчык Сакрат Яновіч які ў «Ніве» паявіўся як дваццацігодка...

Але, пакуль мы яшчэ на першых старонках тыднёвіка. Гартаем пажоўклыя крохкія старонкі...

Паміж вершамі Цёткі, класікаў і будучых класікаў беларускай літаратуры, таксама надрукаваных у Беларусі, як у той час спакутаваны ссылайкай **Сяргей Грахоўскі**, і маладзенькі **Генадзь Бураўкін**, студэнт БДУ, – што раз адважнейшыя радкі нашых тутэйшых паэтаў. Двагі дадае сам Галоўны. Гэта ён знайшоў у бельскім белліцэі Янку спачатку Дубіцкага, рассакрэціў Сакрата, аб якім ведаў толькі што гэты чубаты чарнявы хлопец – з Крынак, пасля электрычнага тэхнікума, цікавіцца тэхнікай ды... заікаецца. Ну, і, вядома, ведае беларускую мову. А **Андрэй Сошка** выклікаў Валодзю хіба сваім вершам 25 жніўня 1956 г. (№ 26), заклікаючы яго да «калектыву» (у вершы ён... калгасны). А наш Валодзя, Гайдук, з Тарнопаля, і ніколі ён не пойдзе ў кагал, хаця і стане пасля адным з першых членаў літаратурнага аб'яднання. Валодзевы першыя вершы надрукаваны былі 21 кастрычніка 1956 года ў 34 нумары ў рубрыцы «Шукаем талентаў» – «Захад сонца» і «Зіма ідзе»: «І калі (снег) рунь акрые, / Нястрашны вецер ёй, што вые!». А ў наступным – 35 – нумары «Восень у лесе». Дасылае свае вершы і **М. Базылюк**, засакрэціўшы тое, што жыве ён быццам у Гданьску, і імя сваё (Мікола Дварэцкі). Розныя аўтары, з розным лёсам і жыццёвым досведам, але апынуцца яны ў нашай літаратурнай грамадзе, сабранай Георгіем Валкавыцкім, пасля пад вянецом «Белавежы» і пад першай вокладкай «Рунь», што выйдзе ў 1959 годзе як першая сапраўдная літаратурная кніга на Падляшшы... Паявляцца ў «Ніве» вершы **Лёні Рудэчкі** з Плэсак (для дзяцей), **Ягора-Анатоля Хлябіча** з Валілі, **Валодзі Дарашкевіча** з Меляшкоў... Паявляцца творы аўтараў шырэйшага маштабу, як лірыка і крытыка мастака Яшы Бурша (Яна Анісэровіча – Івана Бокшы)... Пісаў Галоўны:

«Дзіўнымі маршрутамі хадзіла „Ніва“. З цяжкасцю прабіралася на Беларусь, без перашкод трапляла на Калыму. Адтуль пошта дастаўляла ўсхваляваныя лісты. З Краснаярскага краю прыйшлі і вершы „Сібірака“ (18.08.1957 і далей). З'явіўся і сам. У доўгай скуранцы (у нас такую насіў толькі салідны Міхась Баравік), пажылы чалавек. – Шэршань! – прадставіўся. Прапаную сесці – не хоча, спяшаецца на цягнік. – Скажыце хоць, што рабілі да вайны? – Настаўнічаў. Вось і ўся гутарка. Не пакінуў нават адрасу». Зачасцяць вершы хлопца з Крушынян Аляксандра Макаля, з Валілі – Анатоля Ягора Хлябіча, Міколы Базылюка, ды амаль што ў кожным нумары «Нівы» пятнаццацігодка з Тарнопаля Уладзіміра Гайдуга, Янкі Дубіцкага (Яна Чыквіна) – вершы і проза, і сямнаццацігадовага хлопца з Меляшкоў, які неўзабаве стане прысылаць вершы з сілезскіх шахтаў – Уладзіміра Дарашкевіча. Паявляцца на старонках яшчэ адзін сваяк-Баршчэўскі – Васіль, які хутка пойдзе ў спелую прозу. Мікола Гайдук, які нясмела пачне як Міка, пачне друкаваць таксама гістарычныя нарысы, што ў працягу дасць цікавыя гістарычныя аповесці. Прыгажуня **Зося Бусловіч** 29 снежня 1957 г. распачне сваю багатую вершаваную творчасць вершам пра «Зіму». З Гарадка адзавецца **Восіп Мялеша** вершамі пра жыццё і каханне. Пішучь зрэчас і дзяўчаты, як **Вера Буйка**

з Сямяноўкі. Уключаюцца **Янка Беразавец** (8 верасня 1957 г.) і **Андрэй Беразавец** (14.4.1958 г.) з Варшавы, **Яўген Навіцкі** з Юшкавага Груда, **Георгій Карэтка** прысылае «Ліст з турмы» (2.03.1958 г.), шпарыць лірыку і сатыру нейкі засакрэчаны «Янка Ігнатка з Бельскага павета» – праз гады аказваецца, што гэта дзяўчо, з Целушок – **Надзея Іванюк**. Пішуць **Ніна Шатыловіч** і **Дзмітрый Шатыловіч** з Варшавы (23 мая 1958 г.). **Уладзімір Паўлючुक** з Рыбал – неўзабаве масціты прэзаік і навуковец, падсылае прэзатарскія допісы. З Мастаўлян азваецца **Анатоль Парэмбскі**. З Рэспублікі Комі прысылае свае вершы **Сяргей Анішчык** («Жыве Радзіма»). **Юзаф Рыбінскі** (Верас) пачынае працаваць на штаце, праказваючы вялікі прэзатарскі талент. Прыходзяць вершы ад Міколы Красоўскага з Аполя (ён папраўдзе з Кленік). Выбухае талент **Віктара Шведа**, ужо трыццацігадовага, які піша не ад сёння, але калі паяўляецца наша газета, мае дзе друкаваць свае творы. «Я беларус! І гэтым ганаруся!» – абвяшчае ў вершы надрукаваным 24 сакавіка 1957 г. «Квітнай наша „Ніва”» – заклікае 1 студзеня 1958 г., заахвочваючы гуртавацца ўсім, хто шануе родную мову. На старонках «Нівы» пасля задэбютуе каля трохсот асоб. «Беларускім паэтам і пісьменнікам патрэбна арганізацыя» – 9 лютага 1958 года закліка С. Я. – Яша Бурш (Янка Анісэровіч – Іван Бокша). І 8 чэрвеня ў рэдакцыі «Нівы» збіраецца «магутная купка» аўтараў, сабраных настаўнікам і калегам Георгіем Валкавыцкім. Пісаў ён на першай Літаратурнай старонцы 29 чэрвеня 1958 г.: – Ужо трэці год выдаецца «Ніва», ужо трэці год на яе старонках час ад часу з’яўляюцца вершы мясцовых аўтараў, выступаюць новыя імёны. Пераважна гэта маладыя, пачынаючыя паэты,

творчая біяграфія якіх непарыўна звязана з «Нівай». Часам само з’яўленне «Нівы» ў больш чутых сэрцах выклікала хваляванне, якое вылівалася на паперы ў выглядзе вершаў. Не аднаму гэтыя першыя вершы і былі штуршком да спробы сваіх сіл на паэтычнай ніве. Гэтак было з Уладзімірам Гайдукам (...) і іншымі паэтамі. Але тыя, што і раней пісалі, толькі з выхадам «Нівы» пачалі сваёй творчасці прыдаваць больш сур’ёзнае значэнне. Так было з Андрэем Сошкай. Частка маладых аўтараў уключылася ў творчую працу пасля значнага перапынку, гэта было з Віктарам Шведам і Дзмітрыем Шатыловічам. Адгукнуліся і тыя, як Мікола Буцылін, якія яшчэ ў міжваенны перыяд шукалі ў паэзіі шчасця... (...) Бацькаўшына, прырода, мова! Добра. Будзем пісаць. Але адкінем дэкларатыўнасць (...), выплывем з магічнага трохвугольніка на шырэйшыя воды».

Сярод удзельнікаў арганізацыйнага сходу, скліканага Георгіем Валкавыцкім, былі Уладзімір Гайдук, Янка Дубіцкі (Ян Чыквін), Янка Беразавец, Восіп Мялеша, Андрэй Беразавец, Дзмітрый Шатыловіч, Віктар Швед, Сакрат Яновіч, Яша Бурш, Алесь Свісёк (Аляксандр Батура), Мацей Канапацкі, Пятро Ластаўка, Францішак

Берніковіч, Алесь Барскі (Аляксандр Баршчэўскі), Антось з Лепля (Антон Васілеўскі). Антон Васілеўскі народжаны ў 1891 годзе, роўна сто гадоў перад адной з сябровак цяперашняй «Белавежы» – Кацярынай Сянкевіч.

На «Літаратурнай старонцы», якой выйдзе ў «Ніве» больш за чатырыста нумароў, будуць публікавацца вершы, проза, пераклады і літаратурная крытыка. Літаратурна-мастацкая група «Белавежа» стане Беларускай літаратурнай аб’яднаннем «Белавежа», са сваім штогоднікам, а на старонках «Нівы» пасыплюцца зярняткі наступнага пакалення, маладзейшага ад самой «Нівы» і «Белавежы», а зараз і яшчэ наступнага, выхаванага на «Ніве».

Мае рацыю **Галіна Тычка**, называючы заснаванне 8 чэрвеня 1958 года ў Беластоку літаратурнага аб’яднання пры рэдакцыі штотыднёвіка беларусаў Польшчы «Ніва» гістарычнай падзеяй агульнаацыянальнай значнасці. У 1962 годзе аб’яднанне атрымала вельмі адпаведную, трапную назву «Белавежа», пад якой і ўвайшло ўжо ў гісторыю беларускай літаратуры. А гэтая рунь вырасла са старонак «Нівы», з палетка засеянага Георгіем Валкавыцкім, і закаласілася сотнямі загаловаў кніг.

Міра Лукша, фот. архіў аўтаркі

O parafii w Maleszach i zespole Żemerwa

To był niezwykle wieczór – z historią, pieśnią, i tańcem, w ciepłej, swojskiej atmosferze, nic więc dziwnego, że z ostatniego przed wakacjami spotkania zorganizowanego przez Stowarzyszenie Ruś nikt nie śpieszył się z wyjściem. A zadbali o to Doroteusz Fionik, który prezentował swoją najnowszą książkę „Parafia Malesze. Historia i kultura”, jego siostra Anna Fionik z założonym przez nią zespołem Żemerwa, który właśnie obchodził jubileusz 20-lecia, oraz prowadzący spotkanie, blisko współpracujący z rodzeństwem Tomasz Sulima.

Najpierw o książce, ósmej z serii „Historia i kultura podlaskich Białorusinów”, nie licząc wcześniejszych monografii, napisanych przez **Doroteusza Fionika** wspólnie z o. **Grzegorzem Sosną**. Książka jest bogato ilustrowana, pełna kopii dokumentów, relacji, wspomnień.

Także tych zebranych w 1999 roku przez młodzieńską redakcję „Bielskiego Hostinca” w trakcie młodzieżowego obozu krajoznawczego. Dla Doroteusza Fionika, czy **Tomka Sulimy** był to pierwszy kontakt z najdalej wysuniętą na zachód od Bielska prawosławną, już bardzo wyludnioną, wsią. Oczywiście obóz krajoznawczy młodych ludzi nie był taką pierwszą ekspedycją.

W XIX wieku językiem, zwyczajami i pieśniami Malesz oraz całej guberni grodzieńskiej interesował się **Paweł Bobrowski**, wybitny etnograf, folklorysta, historyk, bratanek pochodzącego z Wólki Wygonowskiej, profesora Uniwersytetu Wileńskiego, o. **Michała Bobrowskiego**. Wyniki badań zawarł w swojej dwutomowej, liczącej ponad 2500 stron pracy, która jest najobszerniejszym opisem naszych ziem z XIX wieku. Pieśni z powiatu bielskiego zebrał też w tym czasie nauczyciel z Rajśka, **Jakub Husak**, wspomnieć tu trzeba i o zbiorze **Ewdokima Romanowa**. Sto lat później, w 1969 roku, do Malesz zawitała grupa studentów filologii białoruskiej Uniwersytetu Warszaw-

skiego, którą kierował pochodzący z Chraoból wykładowca **Mikołaj Wróblewski**. Młodzi ludzie na magnetofonie szpulowym Tesla nagrali bajki i pieśni, głównie w wykonaniu czteroosobowej męskiej grupy śpiewaczej, także wspomnienia swoich rozmówców. W 2012 roku, po śmierci profesora, jego rodzina przekazała nagrania do Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach, a Doroteusz Fionik, już na płycie, dołączył je do wydanej książki. Cóż za prezent!

A na spotkaniu prowadzonym w bardzo żywej formie przez Tomasza Sulimę, wychowanka Doroteusza, autor podkreślał, że ruskie osadnictwo bojarzkie i włościańskie na tej ziemi sięga wczesnego średniowiecza, że na terenie starostwa brańskiego, które uformowało się na przełomie XV i XVI wieku, a więc gdy ziemie te należały do Wielkiego Księstwa Litewskiego, istniały trzy parafie prawosławne – w Brańsku św. Symeona Słupnika, w Hodyszewie Zaśnięcia Bogarodzicy i w Maleszach Podwyższenia Krzyża Pańskiego (pierwsza wzmianka o niej pochodzi z 1501 roku) i tylko jedna katolicka – w Brańsku.

– Na początku XVI wieku żyli tutaj bojarzy putni, w niektórych okolicznych wsiach pancerni – mówił.

Bojarzy putni dostarczali pocztę i obsługiwali trakty handlowe, a przez Malesze przebiegały trzy gościńce – brański, bielski i zabłudowski. Bojarzy pancerni, którzy stali

wyżej w hierarchii, pełnili wojenną służbę i choć w XVI wieku mieli ruskie imiona, w XVII już przyjęli katolicyzm.

Mieszkańcy z Malesz, potomkowie bojarów putnych, zostali objęci lekką pańszczyzną w drugiej połowie XVII wieku. Kiedy już w XIX wieku, po uwłaszczeniu, stali się gospodarzami na swoim, razem z batiuszką **Hapanowiczem** zbudowali nową murowaną cerkiew.

– Na początku XX wieku parafia prawosławna w Maleszach liczyła 1500 osób, parafia w Brańsku tyśiąc, a parafia w Hodyszewie około pięciuset – podkreślił prelegent.

Ale pierwsza wojna i bieżące dziesięćdziesiątkowały parafian. Ci, którym udało się wrócić, zastawali

zapuszczone pola, rozszabrowane domy, zamknięte cerkwie. Cerkiew w Hodyszewie przejął już kościół katolicki, zamkniętą cerkwiew w Brańsku w 1936 roku władze zburzyły, a cerkwiew w Maleszach, jako filia nieetatowa, była przypisana do *Michajłowskiej* parafii w Bielsku. Jej status na filię etatową zmienił się dopiero w 1929 roku.

W 1936 ta etatowa filia w Maleszach, obejmująca byłych także parafian w Brańsku i Hodyszewie, liczyła 1957 osób. Ale nie był to koniec dziejowych kataklizmów.

W lipcu 1944 roku, podczas działań frontowych, cerkwiew w Maleszach została zniszczona. Zniszczenia wojenne, presja grabieży, spalenia, pobicia doprowadziły do tego, że w latach 1945-1946 maleszewską parafię opuściła połowa mieszkańców. Ci, którzy zostali, zdolali w 2005 roku wybudować cerkwiew w Brańsku, zachowując cudowną XVI-wieczną ikonę Bogarodzicy, według tradycji podarowaną przez prawosławną królową Polski **Helenę**.

Prelegent opowiedział o wybitnych rodach wywodzących się z tej ziemi.

I tak z rodziny świrydowskich Kołosów wywodził się archimandryta **Józef (Kołos)**, jeden z założycieli monasteru Świętej Trójcy w Jordaniville w Stanach Zjednoczonych. W monasterze był dyrygentem chóru i psalmistą, wykładowcą Seminarium Duchownego, organizatorem fermy krów mlecznych, ekonomem monasterskim. W Świrydach urodził się i pracował **Afanasij Kołos**, miejscowy kronikarz, który w latach 30. XX wieku zaczął pisać dzienniki, obejmujące kolejno lata 1932-1934, 1947-1948, 1950-1951, 1953-1954, potem tę pasję kontynuował jego syn **Aleksander**. Afanasij pisał po rosyjsku, ale wprowadzał słownictwo świrydowskie, z tzw. mazurzeniem, syn już po polsku. W sumie pozostawili po sobie dwa i pół tysiąca stron zapisków, prowadzonych do 1965 roku ołówkiem, dopiero potem długopisem.

A oto i inna sławna rodzina z Malesz, Wróblewscy, która wydała wielu duchownych, wśród nich o. **Jana Wróblewskiego** (1840-1923), ucznia metropolity litewskiego **Józefa (Siemaszki)**, jednego z najwybitniejszych duchownych w tej diecezji. O. Jan bardzo dobrze znał hebrajski. Potrafił się w nim wystawić i znał wiele psalmów w oryginalnym języku, czym zaskarbił sobie duży autorytet wśród Żydów Kleszczel czy Bielska. Był proboszczem parafii w Wólce Wygonowskiej, w Połowcach, a potem w Dubinach, zmarł w bieżejństwie pod Moskwą.

I kolejny stary, maleszowski ród Kłoczków. I jeden z jego najwybitniejszych przedstawicieli, **Jakub Kłoczko**, przed pierwszą wojną asesor i nauczyciel wielu szkół w Brześciu, w latach międzywojennych psalmista w Zabłudowie, potem nauczyciel śpiewu i gimnastyki w założonym przez Rosyjskie Towarzystwo Dobroczynności prywatnym rosyjskim gimnazjum w Brześciu, współzałożyciel i członek zarządu powstałego w diecezji poleskiej Towarzystwa Śpiewaczego.

Ze starego maleszewskiego rodu Oksiutów wywodził się także psalmista chóru w Maleszach **Włodzimierz Oksiuta**. To w cerkiewnym chórze pod jego kierownictwem śpiewał jeden z maleszewskich śpiewaków, **Jan Chomko**. Pozostali trzej to **Anton Antoniuk**, **Piotr Antoniuk** i **Wasil Antoniuk**. To ich śpiew został zarejestrowany przez Mikołaja Wróblewskiego pół wieku temu, a teraz na płycie dołączony do książki o Maleszach.

Z płytą nie rozstawałam się przez całe wakacje. Poruszały mnie piękne, zgrane głosy, w opowiadanych także przez kobiety historiach i bajkach wzruszała *korolowski* język, zdumiewała bardzo szeroki repertuar – troskliwie przechowany mimo tak trudnych życiowych doświadczeń.

I nie dziwię się, że do tych pieśni sięgnął założony przez Darka Fionika męski zespół Osoczniki, jedna z nich *Iz – za lesa, iz – za horki*

PARAFIA MALESZE HISTORIA I KULTURA

Doroteusz
FIONIK

została nawet zaprezentowana na spotkaniu Rusi.

Inspirując się zachowanymi taśmami **Piotr Łozowik** zrealizował pięćdziesięciminutowy dokumentalny film „Pryweli nas siudy pieśni waszych ba'kouw”, odwiedzając z kamerą potomków słynnych śpiewaków.

A potem był koncert Żemerwy, przetykany informacjami o pieśniach, śpiewaczkach ludowych, bo o swoich nauczycielach Żemerwa pamięta, prezentowanych tańcach, czy nawet używanej zabytkowej harmonii „warszawiance” (tekst z obchodów jubileuszu w Bielsku i Studziwodach zamieściliśmy w czerwcowym numerze PP).

Komplementował te występy szczerze wzruszony prof. **Michał Kondratiuk**, my też podziwialiśmy, oklaskiwaliśmy, a nawet zaśpiewaliśmy *Mnogaja leta* Żemerwie i jej kierownicze **Annie Fionik**. Ile trzeba wiedzy i umiejętności, cierpliwości i taktu, by w dzisiejszym, coraz bardziej zglobalizowanym i pędzącym, świecie zainteresować dziewczęta tradycyjnym śpiewem, przedłużając w ten sposób mu życie, a u słuchaczy wywołując najszczerze wzruszenie.

To wzruszenie każdy mógł zabrać ze sobą do domu, kupując płyty (a w ciągu dwudziestu lat Żemerwa wydała ich 20), albumy, i inne wydawnictwa.

Ała Matreńczyk
fot. **Aleksander Wierzbicki**

Свята Раманаўкі

Ужо адзінаццаты раз у Раманаўцы, што ў гміне Семяцічы, адбылося незвычайнае свята. Вёска мае вялікую плошчу, каля тысячы гектараў. Аднак калі прыязджаюць сюды людзі незвязаныя з гэтай мясцовасцю могуць падумаць, што яна вельмі сціплая і невялікая. Паколькі Раманаўка распаложаная ў асноўным на калоніях, іх не заўсёды бачна з галоўнай дарогі. Гэта звязанае з гісторыяй вёскі, якая ў 2023 годзе адзначае юбілей 110-годдзя сваёй назвы.

Каб даведацца пра пачаткі Раманаўкі трэба нам звярнуцца на пералому XIX і XX стагоддзя, калі падляшскія землі былі часткай вялікай Расійскай імперыі. У час голаду зямлі многія сяляне з розных бакоў бельскага і брэст-літоўскага павета шукалі месца, якое маглі-б набыць і там пасяліцца. Якраз тады прадаваўся маёнтак Бацікі Дальшы (Задні), шэсць кіламетраў ад цэнтра Семяціч. Самыя Бацікі былі старым пасяленнем, якога пачаткі можна адносіць да ранняга сэрэднявечча. Сведчаць пра

гэта курганы і магілы ў каменных абкладах, ў 1911 годзе даследаваныя **Сяргеем Дубінскім**. Першыя дакументальныя звесткі пра Бацікі паходзяць з канца XV ст. З часам маёнтак падзяліўся на тры часткі – Бацікі Пярэдня (Бліжэйшыя), Сярэднія і Заднія.

Ад самога пачатку сваёй гісторыі Бацікі былі населеныя ў асноўным праваслаўным, рускім насельніцтвам. Сяляне – беларусы з іншых мясцовасцяў Бельшчыны і Берасцейшчыны, якія на месцы сённяшняй Раманаўкі пачалі пасяляцца ў гадах 1902-1910, трапілі тады як да сваіх.

Ідучь месяцы, заселеныя дамоў становіцца ўсё больш і больш. Адміністрацыя пачала думаць, як назваць гэты пасёлак, што быў створаны каланістамі з поўначы і ўсходу.

У 1613 годзе закончыўся ў Расіі смутны час – **Міхаіл**, сын **Фёдара** стаў царам. Трыста гадоў пазней цэлая Імперыя пачала рыхтавацца да 300-годдзя сям’і Раманавых. У той жа час па некаторых вёсках, асабліва гмінных цэнтрах, ўзводзіліся помнікі ў гонар членаў царскай сям’і ды называліся новаствораныя вёскі. І так, на мяжы лютага і сакавіка

1913 года, дзякуючы рашэнням гміннай управы і жыхароў пасялення на бацікоўскіх землях пачалася гісторыя новай назвы. На сельскім сходзе жыхары аднагалосна прынялі пастанову, каб хутар Бацікі Дальшы II называўся Раманаўкай.

Неўзабаве пачалося бежанства і тутэйшыя людзі ўцяклі далёка ад сваёй зямлі. Калі вярнуліся, назва вёскі засталася – не было тут жа камуністаў, якія бы хацелі памяняць назву з 1913 года на менш «царскую». Жыхары Раманаўкі выбралі менавіта гэтую дату як пачатак існавання сваёй мясцовасці і з 2013 года, разам з Аб’яднаннем малой бацькаўшчыны ў Студзіводах, ладзяць свята, якое спалучае ўсіх людзей, нашчадкаў каланістаў, што прыехалі тут больш за 100 гадоў таму.

У 2013 годзе, да першага свята вёскі, на скрыжаванні дарог, дзякуючы намаганням жы-хароў, скульптараў **Анатоля Туркова** і **Уладзіміра Чыквіна** ды студзіводзкага цэнтра, паўстала прыгожая капліца з выразанай у дубе незвычайнай іконай **Слава Нерукатворнага**. 15 верасня 2013 года яе пасвяціў сам

Супольны здымак удзельнікаў свята ля капліцы ў Раманаўцы. Арганізатары раманаўскага свята, злева: Дарафей Фіонік, Раман Умястоўскі, Іаанна Вардэцка, Эдвард Красоўскі. СЯРГЕЙ Доўгушаў спявае пад ліру «Песню пра Лазара». БЕЛАРУСКАЯ «Капэля Рэй» Віталія Воранава. Падляшскія «Асочнікі» спяваюць пад латышскія дуды

каб адзначыць незвычайнае 110-годдзе. Традыцыйна першая частка адбылася ля капліцы. Тут а. **Павел Стэрлінгаў**, семяціцкі благачынны, адслужыў малебен і прачытаў імёны даўніх жыхароў

гасцей сустракала зусім новая сцэна. Цяпер госці свята могуць разлічваць на яшчэ лепшыя ўражанні ад выступлення гуртоў. Над сцэнай вісела незвычайная шылда – фрагмент «Раманаўскай панарамы», створанай **Міраславам Здрайкоўскім**, выдатным падляшскім артыстам.

Панарама прадстаўляе вёску і яе розныя арыгінальныя месцы. Кожны з мясцовых можа знайсці сваю хату, поле і дарогу, якая вядзе да іх клуні. Прачытаем тут таксама арыгінальныя, мясцовыя назвы, такія як: Тарасы, Круглік, Гае, Каролін, Пуод Курыгамі. Водаль бачныя цэрквы ў Журобіцах і на Святой Гары Грабарцы. А праз самую вёску Раманаўка плыве рэчка з незвычайнай для Падляшша назвай – Магамет.

Панарама Раманаўкі гэта чарговы такі твор Здрайкоўскага. Сярод іншых яго прац можна знайсці вобразы гістарычнай Вуорлі, зямлі Тэлятыцкай ды Студзіводаў. Кожная з іх унікальная і прыцягвае ўвагу мясцовых. Раманаўская панарама была запраэнтаваная на пачатку ўрачыстасці.

Некаторыя выканаўцы, якія выступілі ў Раманаўцы з'яўляліся дударамі. Чаму так? Дзень раней у вёсцы Радзілаўка Мельніцкай гміны адбылася сустрэча дудароў, лірнікаў і спевакоў «Олень по бору ходіт», арганізаваная таксама студзіводскім музеям. Дудары з Польшчы, Латвіі і Беларусі завіталі і ў Раманаўку, каб паказаць для людзей сваю музыку

епіскап семяціцкі **Георгій**. Тады раманаўцы і іх госці адзначылі таксама 500-годдзе Падляшскага ваяводства.

Шмат сэрца ў арганізацыю першага свята палажыў тадышні настояцель Петрапаўлаўскага прыхода а. **Андрэй Якімюк** ды солтыс вёскі **Іаанна Вардэцка** з мужам **Веславам**. Урачыстасць была ўвекавечана ў фільме **Юрыя Каліны** «Сейбіт», а ў 2014 г. выхадзец з Раманаўкі **Аляксандр Якімчук** выдаў кніжку пра родную вёску пад назвай «Мы тутэйшыя».

З гэтага часу раманаўцы арганізуюць сваё свята штогод. Не было нават перапынку ў пандэмічным 2020 годзе.

І так, трэцяга верасня 2023 года жыхары, разам з запрошанымі гасцямі, прыбылі ў Раманаўку,

мясцовасці – яе заснавальнікаў. А было гэта звыш 40 гаспадароў з такіх мясцовасцяў як: Тыневічы, Парцево, Навасады, Свінароі, Хлевішча, Бушмічы, Сухадолы, Голя, Тэрэхі, Ласінка і інш.

На малебні быў прысутны таксама вядомы беларускі музыка і аніматар культуры, **Сяргей Доўгушаў**, які пад акампаніament сваёй ліры выканаў «Песню пра Лазара». Можна сказаць, што гэтая форма ёсць ідэальная для месцаў такога характару – песні лірніцкія ў мінулым заўсёды спявалі дзяды менавіта пад цэрквамі і капліцамі.

Спад капліцы ўрачыстасць перанеслася пад святліцу, якая ў апошнія гады становіцца ўсё больш прыгажэйшай. Дзякуючы старанням вайта гміны Семяцічы **Эдварда Красоўскага** сёлета

на незвычайных інструментах. На пачатку прэзентаваўся беларуска-велькапольскі склад дудароў. **Віталь Воранаў**, які паходзіць з Глыбоччыны, паказаў сваю дуду з Беларусі ды пазнаёміў аўдыторыю з дудой велькапольскаю – казлом белым, на якім грала маладая **Ольга Ляўба** са Збоншына. Расказала яна пра тое, што казёл быў асабліва папулярны на велькапольскіх вяселлях. З Ольгай граў вядомы дудар **Тамаш Кіцінскі** з Букувца каля Лешна, які ўласнаручна зрабіў шмат народных інструментаў, у тым ліку больш за 50 дудаў.

Згаданы раней Сяржук Доўгушаў выступіў з рэпертуарам бяседных песень, якія ўвайшлі ў зборнік выдадзены фондам «Традыцыя». Жыхары ахвотна падключаліся да спеваў. Дуды з Латвіі прэзентаваў гурт «АБРА» з лідарам **Едуардсам Клінтсам**. Вялікае ўражанне зрабілі таксама мясцовыя спевакі: «Навіна» з Машчоны Каралеўскай пад кірункам **Галены Датчук** ды «Омарфос» з Семятч, якім кіруе **Іаанна Давідзюк**. Выступілі таксама гурты «Суквецце» з Мінска і «Ярына» з Бельска Падляскага пад кірункам **Наталлі Сазановіч** ды «Жэмэрва» і «Асочнікі» са Студзіводаў.

Свята вёскі Раманаўка гэта падзея, якая ўпісалася ўжо ў календар мясцовых жыхароў. Яны цэлы год чакаюць на чарговы верасень. Свята злучае сферы сакрум (малітва ля капліцы, мастацтва) і прафанум (канцэрт, бясёда). Дзякуючы гэтаму людзі могуць на ўсялякі спосаб аддаць гонар сваім продкам.

Свята вёскі Раманаўка было сарганізавана ў рамках Беларускіх культурных дзеянняў на надбужанскай зямлі, фінансава падтрыманых Міністрам унутраных спраў і адміністрацыі.

Максім Фіонік
фота аўтара
і **Вітальда Леўчука**

Во можамы я́ stracić

Рuszcza Knyszyńska sięga granic Białegostoku. Wystarczy przejechać miejskim autobusem kilka przystanków, by poczuć jej niezwykły, żywiczny zapach. Bliskość dużego miasta sprawia, że nie była traktowana z należytą jej walorom atencją i rzetelnie chroniona. Ot, dostępny każdemu teren rekreacyjny. Tymczasem kryje on w sobie wiele zagadek przeszłości i wiele skarbów natury. Ma tego świadomość **Paweł Średziński**, historyk z wykształcenia, przyrodnik z zainteresowań, który potrafi obie swoje pasje spletać, uzyskując nową wartość. Dowodem jest najnowsza jego książka „Puszcza Knyszyńska. Opowieści o lesunach, zwierzętach i królewskim lesie, a także o tajemnicach w głębi lasu skrywanych”. To ani naukowa monografia, ani przewodnik turystyczny, ani literackie refleksje, tylko wspomniany splot tych form, w dodatku smakowite czytadło (346 stron).

Prowadzi nas autor nie od najdawniejszej przeszłości, a od opowieści o władcy, który to miejsce ukochał, dwór tu zbudował i od niego nadał miasteczku i otaczającym go lasom nazwę – Knyszyn. Po **Zygmuncie Auguście** i jego projektach nie ma materialnego śladu, ale legend co niemiara. Nieco mniej uwagi poświęca miejscu, które jeszcze długo nie było miasteczkiem, w dodatku stało na skraju innej puszczy – Błudowskiej, czyli Supraślowi. Król supraski monaster nawiedził i, co odnotowano w kronice, mszy wysłuchał. Teraz Puszcza daleko się od Knyszyna odsunęła, zaś Supraśl czerpie profity ze swego śródlęsnego położenia, pięknie w sobie wiążąc naturę i historię.

Autor zaraz wraca do historii, do grobów prehistorycznych wojów, kopalni krzemieni, walk powstań-

ców listopadowych, styczniowych i późniejszych. Nie mam zamiaru czytelnikom streszczać książki, czyta się ją zresztą bez wysiłku, ale zachęcić do lektury, zwłaszcza części przyrodniczej. Autor, nie będąc ani leśnikiem, ani przedstawicielem którejś z biologicznych specjalizacji naukowych, oddał głos fachowcom, naukowcom i praktykom. W rozmowach z nimi pojawiają się tony bardzo groźne. Wszyscy mówią to samo – puszcę możemy stracić.

Puszcza Knyszyńska jest parkiem krajobrazowym – to forma ochrony dużo niższa niż park narodowy, ale nawet te możliwości, jakie daje, nie są a pełni wykorzystywane. W istocie traktowana jest jak zwykły las gospodarczy, który przede wszystkim ma przynosić dochód, zwłaszcza z drzew ścinanych, gdy tylko osiągną odpowiedni wiek, w którym śródlęsne rzeczki się prostuje i pogłębia, przez co woda szybciej spływa, w którym osusza się torfowiska, w którym pozwala się ludziom zabudowywać polanki, bo przecież każdy by chciał mieć dach na skraju lasu, nad strumieniem, w którym... Liczba zaniechań lub przeciwnie, działań nadgorliwych, poraża. Paweł Średziński nie idzie jednak na łatwiznę, nie próbuje nas przekonać, że oto niekompetentni zarządzający pozbawiają nas należnego nam dziedzictwa. Odpowiedzialni jesteśmy wszyscy, choć oczywiście nie w równym stopniu. Alarmuje i warto ten głos usłyszeć i potraktować poważnie. Niektóre działania są nieskomplikowane – zaniechanie zbędnej melioracji, osłabienie presji inwestycyjnej, stopniowa

Irena Ignaciuk i jej praca

Wytkane piękno

■ Perebory narewowskiej gminy – zapomniane piękno. To tytuł wystawy trwającej od 1 do 24 września w Podlaskim Instytucie Kultury, w sali wystawienniczej w

Perebory, i ogólnie tkactwo, to piękno odkrywane nie powszechnie, ale z jakąś nową jakością. W rozmowach przewijał się temat, jak wymagające czasowo i warsztatowo jest tkactwo, ale też jak dużo daje, uspakajając emocje. Pojawiały się głosy, że w dużych formatach raczej nie odżyje, ale w mniejszych na pewno. Technika przetrwa.

Było dużo podziękowań. W stronę Ireny Ignaciuk, że podjęła się czasochłonnego zajęcia, że otworzyła swój warsztat przed chętnymi. Tkaczka też dziękowała – animatorom kultury z PIK-u za wiarę w możliwość zdobycia stypendium, pomoc w przygotowaniu wniosku, wsparcie najbliższych, **Lubie Sakowicz**, która zaprezentowała też swój wiersz o narewowskich tkaninach, mężowi i rodzinie, zachęcającym, by każdego dnia choć na trochę przysiąść do krosien, wyrozumiałym, gdy trzeba było odłożyć inne obowiązki i iść tkać. Tkactwo łączy nie tylko nici, łączy ludzi, którzy je kochają.

– Te kwadraciki to jak w Minecrafcie – oglądające dziewczyny wymieniły się uwagami. Czyli nasze mamy, babcie, prababcie, już przed laty umiały stworzyć świat i opowiadać o nim tym samym językiem, którego dziś używają w grach komputerowych młodzi? Miło, że ktoś zauważył tę nić podobieństwa.

Natalia Klimuk, fot. autorka

renaturyzacja, czyli przywracanie do właściwego, naturalnego stanu nie tylko stosunków wodnych, ale całego środowiska – roślinności czy świata zwierząt. Białostoczanie mają pod bokiem skarb niezwykły. Mało kto z nich ma, podejrzewam, świadomość, że żyje w nim około dwustu żubrów, a rysy więcej niż w Puszczy Białowieskiej.

Ten skarb nie jest dany raz na zawsze. Wymaga opieki i ochrony, niekoniecznie w formie parku narodowego (choć autor bardzo by tego chciał). Bo możemy go stracić.

Dorota Wysocka

„Spodkach”. To też efekt prawie rocznej pracy **Ireny Ignaciuk** z Lewkowa Starego. Otrzymała ona stypendium artystyczne ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Powstało siedem dużych tkanin. Ich pierwowzorami były *perebory* ze wsi gminy Narewka, między innymi z Mikłaszewa, Lewkowa Nowego, Siemianówki, Eliaszków, Leśnej, Narewki. Pani Irena opracowała też wzorniki. Wydano pocztówki. Można było się przekonać o pięknie tkanin, o tym jak pracochłonne jest ich wykonywanie, o więziach międzyludzkich, których spoiwem są piękno i szacunek do pracy.

Przez cały czas trwania projektu, we wszystkie ostatnie czwartki miesiąca, pani Irena zapraszała do siebie. Do Lewkowa Starego na posesję numer 35, na otwarte pokazy tkania. Zaproszenie ponowiła też w czasie wernisażu. Póki pogoda pozwoli tkać, będzie można *u szopcy*. Gdy zrobi się chłodniej, *w domu, przy pieczy*.

Wernisaż zgromadził szeroką widownię.

3 SIERPNIĄ PO RAZ SZESNASTY NA ŚREDNIOWIECZNYM GRODZISKU W ZBUCZU, NA ZIEMI HAJNOWSKIEJ, ODBYŁ SIĘ FESTYN ARCHEOLOGICZNY. – Organizujemy ten festyn, bo mamy grodzisko w Zbuczu – mówi gospodarz wydarzenia wójt gminy Czyżen **Jerzy Wasiluk**. – Badania archeologiczne pokazały, że jest tu gród datowany na X-XI wiek, czyli już możemy mówić o jakimś osadnictwie. Gród miał charakter obrony. Wiemy mniej więcej, jak wyglądał, chcieliśmy je pokazać. Zastanawialiśmy się nad formułą i padło na festyn, imprezę plenerową. Są pokazy starożytników, wojów, łuczniczków. Podkreśliłyśmy charakter tego miejsca, ale też rozszerzyliśmy wydarzenie poza archeologię. Pokazujemy naszą kulturę. Dlatego tak dużo jest występów na naszej scenie. Z przyjemnością pokazujemy koła gospodyń wiejskich,

rękodzielniczy. Wytwórcy miodu i wielu innych mogą pokazać tu swoje wyroby, a my cieszymy się, że jak ktoś przyjedzie do nas raz, to wraca w kolejnych latach.

Na scenie wystąpili lokalni śpiewacy, między innymi soliści – pani **Katarzyna** ze Zbucza, ale też zespoły – grupa wokalna z Morza, a także te z tradycjami i scenicznym doświadczeniem jak choćby Czyżowianki, Echo Puszczy. Wszystkich wymienić nie sposób.

Można było wziąć udział w konkursach, spróbować strzelać z łuku, porozmawiać z autorem albumów o wsiach ziemi hajnowskiej **Jerzym Plewą**, zbierającym materiały do kolejnego, kupić wyroby rękodzielnicze, spróbować smakołyków przygotowanych przez najlepsze gospodynie. Mieszkanki Stawiszcz, koło Czeremchy, które działają w tamtejszym kole, zdradziły przepis na kotlety z płat-

ków owsianych (400 dkg płatków owsianych zalać gorącą wodą i odstawić pod przykryciem, ze trzy cebule usmażyć na oleju, dodać sól, pieprz, nieco bułki tartej, uformować, obtoczyć w bułce i smażyć), które zdobyły pierwsze miejsce wśród dań bezmięsnych podczas międzynarodowego festiwalu „Z wiejskiego podwórza” w Czeremsze.

W Zbuczu można było się przekonać, że gościnni mieszkańcy gminy Czyże dumni są ze swojej historii i kultury.

Natalia Klimuk, fot. autorka

Sami o Sobie. Miesięcznik społeczno-kulturalny. Nieodpłatny dodatek do Przeglądu Prawosławnego
Współfinansowany ze środków Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
oraz Fundacji im. Księcia Konstantego Ostrońskiego
ISSN 1899-9018 Nr indeksu 371416

Wydawca: Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrońskiego

Redaguje zespół: Andrzej Charyło (sekretarz redakcji), Eugeniusz Czykwini (redaktor naczelny)

Doroteusz Fionik, Natalia Klimuk, Ałła Matreńczyk, Anna Petrovska

Anna Radziukiewicz (zastępca redaktora naczelnego), Dorota Wysocka

Opracowanie graficzne: Dorota Wysocka

Skład komputerowy: Halina Kierdelewicz

Adres redakcji: 15-399 Białystok, ul. Składowa 9; tel./fax (0048 – kier. z zagranicy) 85 742 18 57

e-mail: redakcja@przegladprawoslawnny.pl; www.przegladprawoslawnny.pl

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/-ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Публикация выражает лем погляды автора/-ів і не может быти ідентифікувана з офіційным становиском Міністра Внутрішніх Справ і Адміністрації. Публикация выражает только точку зрения автора/-ов и не может быть отождествлена с официальной позицией министра внутренних дел и администрации. Публикация виражаєт лише точку зору автора/-ів і не может ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації. Публикация выказвает только меркаванні аўтара/-аў і не может быць ідэнтэфікавана з афіцыйнай пазіцыяй Міністра Унутраных Спраў і Адміністрацыі.